

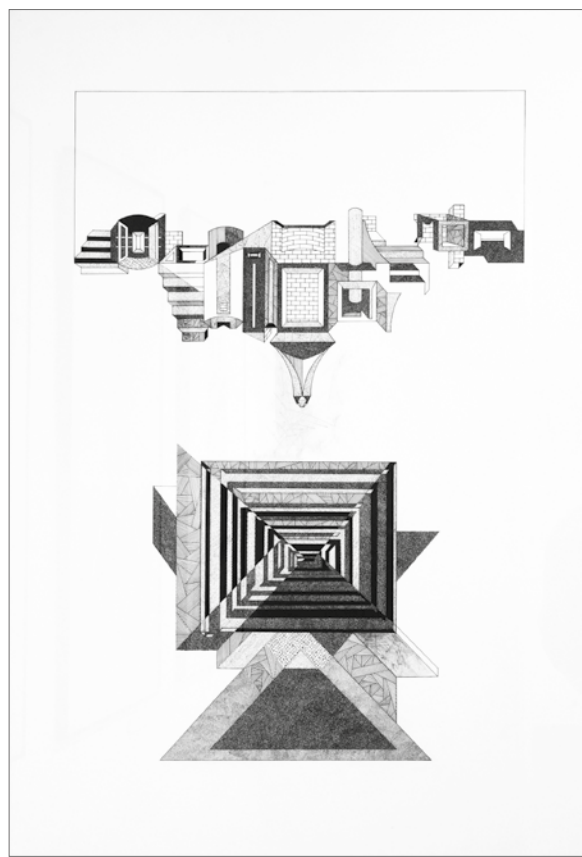
A hipotétikus éptőmester

Vásárhelyi Antal zalaegerszegi tárlatáról

Mindig örülünk, ha egy rangos művész munkáival ismerkedhetünk meg a számunkra kedves-ismerős Gönczi Galériában. Mert nem nagy, nem túl díszes kiállítótér ez, de éppen azért puritánsága, a fehér falak sterilitása nem vonja el a figyelmet, a művekre, a művek lényegére koncentrálnak. Különösen fontos ez bizonyos esetekben, mint amilyen Vásárhelyi Antal grafikuművész alkotásainak tárlata. Zavarba ejtő világ. Mindannyian, első látásra érezzük, ez valami bravúros teljesítmény, a fekete-fehér konstrukciók bűbájos szövevénye, a képzelte és valós terek egymás hatolása, az illúzió és valóság térmetaszeteinek bűjőcskázó kavalkárdja, az építettség hűvös rendjének rejtélyessé váló alakzatai. Az állandó paradoxitás. Ahogy Fábrián László, monográfusa írja: a nonszensz. Az író hivatkozik arra is, hogy a nonszensz rajzművészet „pápájának”, a holland Eschernek a grafikuművész rendezett hódoló kiállítást 1998-ban Budapesten. Ő hozta divatba, tette világszerte elismertté ezt a precíz, mérnöki látásmódot, tele szürreális, álomszerű utalásokkal. Amikor a geometria hűvös, logikus formarendje átváltozik valaminő rejtélyes költői káprázattá.

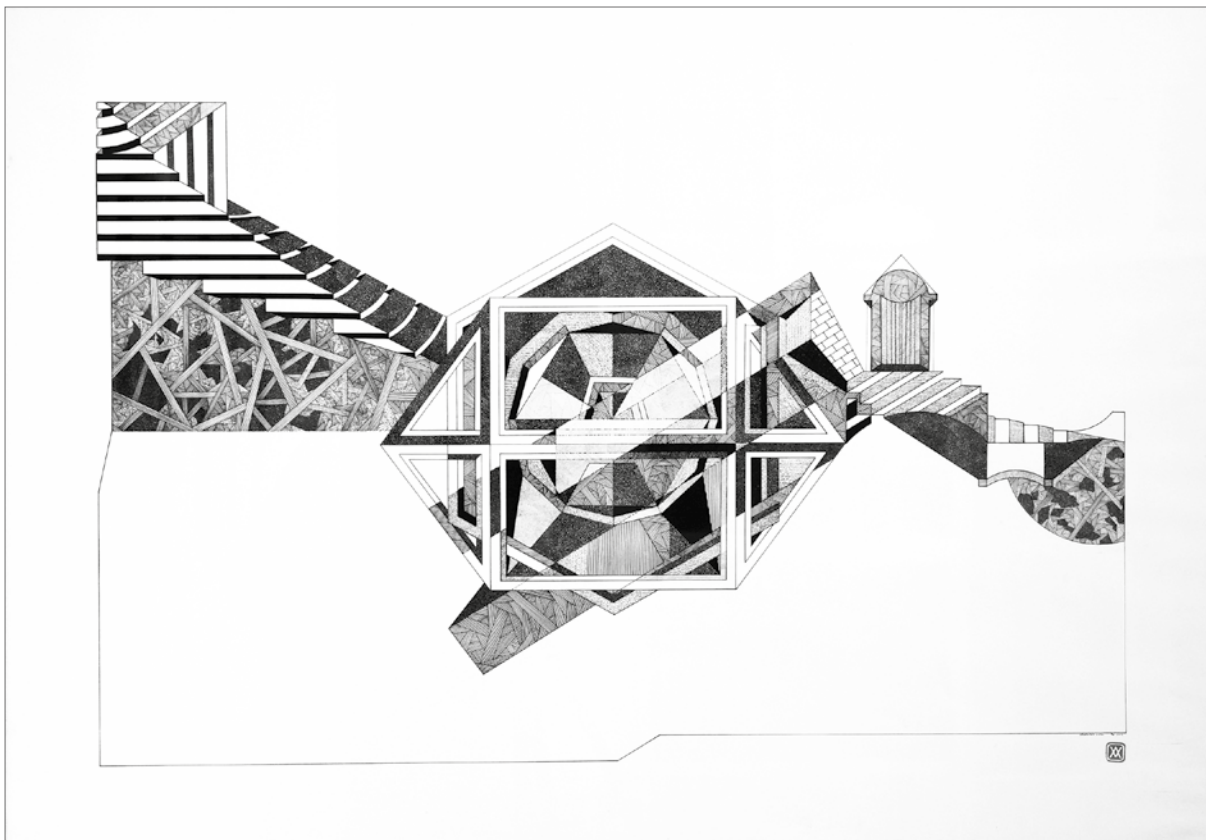
Architektúra, épített elem – ez a bűvös kulcsszó. Amikor feltárul az épület váza – mintegy röntgenfénykép –, és fura alakzatokba rendeződik, variálódik, a kontúrok, a sziluettek karakteresen fogják keretbe a tárgyat. Vásárhelyi Antalt ez a belső váz, ez az áttetsző geometrikus variabilitás izgatja; a zártság és nyitottság állandó felcserélhetősége, amelynek játéka optikai élményt ad a szemnek, a léleknek pedig nyugtalanító szellemi perspektívákat. A steril elvontság birodalma tárul fel előttünk, ám ha jól odafigyelünk, ebben az elvontságban sok érzéki elem rejlik, még azt is mond-

hatnám: érzelmi szál, nosztalgikus csillogás. Vannak gubancos firkák, ellensúlyozandó a merevséget, lágyan ívelő lépcsősorok (*Ő lépcsőt vesz magának a mennybe*), a gömb tökéletessége előtt bemutatott grafikai hódolatok. Vannak utalások matematikai megoldásokra, elmékre, jelenségekre (*Fibonacci szám*), rejtélyes motívumokra (*Isten nem kockajátékos*), a három- és négy-

Vásárhelyi
Antal:
Római
architektúra
III.

Vásárhelyi
Antal:
Homage
Á Kepler
2013

szögek optikai kalandjai hívnak, csábítanak labirintikus utazásra. Olykor, ha ezeket az építményfantáziákat nézzük, Piranesi vedutái juthatnak eszünkbe, azzal a különbséggel, hogy e lebegő leképezéseknek nincsen eredetije, rommaradványa. S még egy, ami szintén zavarba ejtő: Vásárhelyi Antal (többnyire) nem él a színek kínálta többlettel, lemond erről a gazdagságról, végtelenül bízva a vonal mindenhatóságában, a tömbök alkotta formák játékos bűvöletében, megtestesülésében. Mintegy azt bizonyítva, bizonygatva: a logikának is vannak paradoxonjai, tévútjai, zsákutcái. Azt is mondhatnánk: zárványai. És a lemondásnak is vannak előnyei: a világ szerkezetessége egyfelől tisztán, világosan tárul fel előttünk, látjuk a tartóelemeket, a fő- és mellékpilléreket, a centrális eltorzulásait, a mellékes hirtelen átváltozását meghatározó ponttá, koncentrátummá, sűrítmennyé. Másfelől az antropomorfizáló képzetek (*Oszlopos Simon, Ádám és Éva*) másodlagos megjelenítésükkel képesek derűt kiváltani, humoros hatást kelteni. (A tárlaton láthattunk néhány színezett grafikát is, ám ezek pasztelles, visszafogott világa csak „járulékos”, dekoratív elem szerepét játssza.)

S Vásárhelyi vizuális fantáziája fáradhatatlan és

kimeríthetetlen. Többször is végignézhetjük áttetsző, a fehér alapon kibontakozó szilüettjeit, mindannyiszor átéljük a látvány varázslatos telítettségét, a fehér és fekete színek monológját és párbeszédét, a megnyíló és elvesző építettség kínálta csábításokat. Az építettség balett-látványtára ez, a konstrukciók menyeyei kiáradása a térbe, a semmibe, az ürességbe. Míg a modernitásnak van egy nyomrögzítő irányzata, amely a régi, avitt romformákat bálványozza – sőt, zárványozza –, addig Vásárhelyi a fikciókat teremti, teszi hihetővé, avatja valóságossá. Konstruál és dekonstruál egyszerre. Felmutat valamit, valóságossá szuggerálja, aztán rögtön rámutat az eredmény képtelenségére – amiből persze hatásos kép, elbűvölő kompozíció születik.

Míg az első teremben a vonalak, a világos, áttetsző, kristályos szerkezetek dominálnak, a síkon kibontakozó vonalak, geometrikus elemek, építményillúziók rácsszerű architektúrái, addig a másodikban a tömb-szerű, súlyos alakzatok jelennek meg. Ezek még hatásosabbak, s még inkább érződik a káprázatos mesterségbeli tudás, a telítettség megjelenítésének szinte mágikus hatása.

Elvontnak tűnik ez a világ, pedig nem teljesen az. Az

első teremben olyan képcímeket is találunk, mint *Római architektúra*, *Ars misterii*, *Kő hull apadó kútba*, *In memoriam Makovecz*. E halvány utalások mégis arról árulkodnak, hogy csak látszólagos az elvontság. Kissé a manierista felfogásban dolgozó olasz mesterek: Canaletto, Battista vagy Piranesi vedutáira emlékeztetnek ezek a szemkápráztató térmeteszetek. Bár a források itt nem tisztán jelennek meg, csak néhány motívum, amely alá van vetve Vásárhelyi Antal pazar „megdolgozásának”, a köldökzsinór mégis létezik. Az alap, a matéria szépséges párlatai, a művek légiessége mögött ott rejlik a megsebzett valóság, az eltépett gyökér, a gyönyögsödést kiváltó „pizsokszem”. Szabó Noémi írta róla csíkszeredai kiállítás alkalmából: „Elvont fogalmak, ősi titkok (tehetném hozzá: meglátások, látomások) és

újkorai mítoszok és az étellel járó szükségszerű szembenállások metaforái bomlanak ki vonalhálóiból”. S érdekes megfigyelést tesz Fitz Péter ezekre a lét-struktúrákat variáló, kombináló, zárványszerű formációkra. Ezeken egyre-másra feltűnnek a Lépcsők. Valaminő hit megnyilvánulása ez: kell lennie kiútnak ezekből a zárványokból, optikai csapdákból, vizuális enigmákból. Nos, ez Vásárhelyi Antal optimizmusa, ha valakinek erre van szüksége. A *Római architektúra I.*-en a felső és alsó világot egy „égi” nyakkendő köti össze. Ez a nyakkendő – az én szememben – annak a hűvös eleganciának is jelképe, amellyel ezek a bravúros képek születnek, az elvarázsolt (vagy elvarázsoló) hipotétikus építőmester vonalai és térszerkezeti nyomán...

Kiállítási enteriőr

